

Az Evangelii gaudium világegyházban betöltött szerepe és fő témái

Mons. Michael Wallace Banach
Magyarország apostoli nunciusa

„Az evangélium öröme betölti azok szívét és egész életét, akik találkoznak Jézussal. Akik engedik, hogy üdvözítse őket, azok megszabadulnak a bűntől, a szomorúságtól, a belső ürességtől és az elszigetelődéstől. Jézus Krisztussal mindig megszületik és újjászületik az öröm. Ebben a buzdításban a keresztény hívekhez szeretnék fordulni, hogy meghívjam őket egy olyan új evangelizáló korszakra, amelyet ez az öröm jellemez, és irányt mutassak az Egyház útjának a következő évekre”. (EG 1)

1. Az Evangelii gaudium gyökerei

Már az *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás kezdő soraiból több mint világosan kitűnik, hogy Ferenc pápa számára teljesen egyértelmű: az Egyház arra hivatott, hogy az evangélium örömét hirdesse, és ezzel megfeleljen missziós természetének. Ugyanis Ferenc pápa szókészletében az „öröm” az egyik leggyakrabban visszatérő kifejezés.

2013-ban, amikor lezárult a hit éve, és miközben Ferenc pápa az egyetemes egyháznak írt, az *Evangelii gaudium* apostoli buzdításában megerősítette meggyőződését, hogy olyan egyházat szeretne, amely nem a határai megerősítésével foglalkozik, hanem azt a találkozást keresi, mely az evangélium örömét közvetíti. Bergoglio bíboros már Buenos Aires érsekeként úgy jellemezte ezt az örömet, hogy „átjáró, mint az illat, átható, mint az olaj”,¹ és hogy ez végső soron „annak jele, hogy szívünk a jóra törekszik”, „Krisztus jelenlétének jele”.² Ahogy a *Lumen fidei* enciklikában olvashatjuk, ez egyben „a hit nagyságának legnagyobb jele”: tehát a keresztény öröm a *fidei laetitia*.³

E buzdítás megírására a Vatikánban 2012. október 7-e és 28-a között tartott „Az új evangelizáció a keresztény hit továbbadásáért” címet viselő püspöki szinódus adott ihletet, amely azzal zárult, hogy XVI. Benedek pápának átadták a szinódusi atyák által korábban megszavazott 58 javaslati listát, proposíciót, amelyeket az *Evangelii gaudium* 30 alkalommal említ. Ezekben a *propositiókban*, *javaslatokban* az atyák az új evangelizáció természetével, összefüggéseivel, a mai körülményekre adott lelkipásztori válaszokkal és ennek a missziónak a hordozóival foglalkoznak. A pápa ezeket a tartalmakat veszi át és eleveníti fel, szerves meglátásba helyezve őket. Megfigyelhetjük néhány, számára kedves olvasmány megjelenését is: Szent Ágoston, Szent Tamás, Platón *Gorgiásza*, majd Stellai Izsák, Kempis Tamás, a jezsuita Peter Favre és a modernebbek közül Lisieux-i Szent Teréz, John Henry Newman, Georges Bernanos, Henri de Lubac és Romano Guardini.

De már maga az *Evangelii gaudium* cím is azonnal két másik, Ferenc pápa számára nagyon kedves nagyszerű apostoli buzdítást juttat eszünkbe: *Gaudete in Domino* és *Evangelii nuntiandi*. Mindkettőt VI. Pál írta alá, az egyiket 1975. május 9-én, a másikat 1975. december 8-án, a második a mai világ evangelizációjáról szóló 1974-es püspöki szinódus eredménye. VI. Pál pápa az evangelizálás „édes és vigasztaló örömről” írt, még akkor is, amikor könnyek között kell vetni”.⁴ Ferenc pápa felhívása pedig így szól: „Ne hagyjuk elrabolni magunktól az evangelizáció örömét!” (EG 83). Az apostoli buzdítás címe is emlékeztet XXIII. János pápának a II. Vatikáni Zsinat ünnepélyes meg-

¹ Bergoglio, In lui solo la speranza 74.

² Bergoglio, Aprite la mente 21–29.

³ Ferenc pápa, *Lumen fidei* 47 és 53.

⁴ VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* 80.

nyitóján mondott beszédére: *Gaudet Mater Ecclesia*, amely ebben a buzdításban jelentős módon kétszer is idézve lett (41 és 84).

Maga a *kérügma* az öröm híre, hiszen VI. Pál így ír: „A legfőbb »Jó Hír«, az evangélium lényege az üdvösség. Isten nagy ajándéka ez. Azt jelenti, hogy az embernek szabadságot ígér mindentől, ami rajta zsarnokoskodik, szabadságot elsősorban a bűntől és a Gonosztól. Ez a szabadság együtt jár azzal az örömmel, hogy ismerjük Istent és ő ismer minket, láthatjuk őt és bízunk benne”.⁵ „Mi – folytatja VI. Pál – megízlelhetjük azt a sajátos lelki örömet, amely a Szentlélek gyümölcse: ez abban áll, hogy az emberi lélek megnyugvást és bensőséges megelégedettséget talál a Háromságos Isten birtoklásában, akit a hit által megismer és a tőle származó szeretettel szeret.”⁶

Ezekhez a gyökerekhez hozzá kell adnunk azokat, amelyek az *Aparecidai dokumentumban*, a Latin-amerikai és Karib-tengeri Püspöki Konferenciák Tanácsa 2007-es, V. közgyűlésének záródokumentumában emelkednek ki. Ebben a szövegben mintegy 60-szor visszhangzik az örömről való felhívás, és a tanítvány öröme közvetlen hatással van a társadalomra és a társadalmi életre, valamint az egyén életére, ahogyan azt az apostoli buzdításban is olvashatjuk.

2. Az Evangélii gaudium központi témái

A dokumentum azzal kezdődik, amit VI. Pál „az evangelizáció édes és erőt adó öröme” nevezett. Ferenc pápa nyelvezetével azt mondhatnánk, hogy az Istenben való örömünk missziós. És innen bontakozik ki az első fejezetben (19–49) az Egyház missziós képe, melyről azt mondhatnánk, hogy „anya és pásztor”, egy nyitott ajtajú, nyitott szívű Egyház. Ebben a buzdításban az Egyház „nyitott szívű anyaként” jelenik meg (46–49). Vajon nem ez-e az az Egyház, amelyet tíz évvel később Ferenc pápa álmodott meg legutóbbi, magyar földön tett apostoli útja során? „Ilyen Egyházzal kell álmodnunk: olyan Egyházzal, amely képes meghallgatni, párbeszédet folytatni, a gyengébbekre odafigyelni; olyan Egyházzal, amely befogadó mindenki irányába; olyan Egyházzal, amelynek van bátorsága mindenkire elvinni az evangélium próféciját.”⁷

Ebből kiindulva a pápa a második fejezetben (50–109) bemutatja a mai világ néhány kihívását, amelyek főként a korrupcióhoz, a kirekesztéshez, a jelenlegi kísértésekhez kapcsolódnak, és az evangélium hirdetésére hivatottakat sújtják: mindenekelőtt a pesszimizmus és a lelki világiasság. Tíz évvel később 2023. április 28-án, pénteken, a budapesti Szent István-bazilikában a lelkipásztori munkatársakkal való találkozója alkalmából tartott beszédében Ferenc pápa visszatért erre a témára: „És ott a másik veszély, saját korunk naiv olvasata, amely viszont az alkalmazkodás, a konformitás kényelmén alapul, és elhiti velünk, hogy mégiscsak rendben van minden, csak a világ mostanra megváltozott, és megkülönböztetés nélkül alkalmazkodnunk kell hozzá. Ez helytelen! Íme, a *katasztrofális kishitűséggel* és a *világias alkalmazkodó szellemmel* szemben az evangélium új látást ad nekünk, megajándékoz a megkülönböztetés kegyelmével, hogy egyszerre befogadó magatartással és a prófécia lelkével lépünk be korunkba... Imádkozom értetek, hogy a hit nagyszerű tanúinak példáját követve *sohase győzzön le benneteket a közléptérségbe süllyesztő belső fáradtság*, és *örömmel* haladjatok előre.”⁸

Majd Ferenc pápa rátér az evangélium hirdetésére. Az apostoli buzdítás harmadik fejezetében (110–175) határozottan kiemelkedik legfőbb prioritása: a keresztény üzenet hirdetése bárkinek, bármilyen helyzetben is legyen. Nem az Egyház külső repedései aggasztják Ferenc pápát, hanem a kérügmatis igehirdetésben megnyilvánuló szilárdság, megalapozottság hiánya. Tíz év telt el, és Ferenc pápa így bátorította a Kossuth téren egybegyűlt magyarországi Katolikus Egyházat: „A

⁵ Uo. 9.

⁶ *Gaudete in Domino* III, melyet idéz: Bergoglio, Aprite la mente 24.

⁷ Ferenc pápa, Találkozás püspökökkel, papokkal, diakónusokkal, szerzetesekkel, papnövendékekkel és lelkipásztori munkatársakkal, Szent István-bazilika (Budapest, 2023. április 28., péntek). Magyar Katolikus Püspöki konferencia 7–13.

⁸ Uo.

pásztor, mondja Jézus, nem rabló és nem tolvaj (vö. Jn 10,8), vagyis nem él vissza a szerepével, nem nyomja el a rábízott nyáját, nem »lopja el« a teret világi testvéreitől, nem gyakorol merev tekintélyt. Testvérek, bátorítsuk egymást, hogy egyre inkább nyitott kapuk legyünk: Isten kegyelmének »segítői«, szakértői a közelségnek, akik készek felajánlani az életüket, ahogyan Jézus Krisztus, a mi Urunk és mindenünk, aki kitárt karokkal tanít minket a kereszt trónusáról és napról napra megmutatja nekünk az értünk megtört élő kenyeret az oltáron. És mondom ezt a világi testvéreknek, a katekétáknak, a lelkipásztori munkatársaknak, a politikai és társadalmi felelősséget viselőknak, és azoknak is, akik egyszerűen csak élnek, néha nehézségek árán a mindennapi életüket: legyetek nyitott kapuk. Engedjük be szívünkbe az élet Urát, az ő igéjét, aki vigasztal és gyógyít, utána pedig lépünk ki, és váljunk mi magunk is nyitott kapukká a társadalomban! Legyünk nyitottak és befogadóak egymás felé, hogy segítsük Magyarországot a testvériség és a béke útján növekedni.”⁹

Az *Evangelii gaudium* negyedik fejezete (176–258) az evangelizáció társadalmi vetületének szenteli magát, beleértve a párbeszéd fontosságát és szükségességét. Itt erősen kihallható az akkori Buenos Aires-i Bergoglio bíboros lelkipásztori tapasztalatainak visszhangja, aki mindig is figyelt a szegénység és a társadalom peremére sodródás helyzetére. És érezhető az *Aparecidai dokumentum* is, amely megerősíti az evangélium örömeinek társadalmi hatását, a kirekesztés és a korrupció minden formájának „ellenszerét”. De ilyen volt az a megfontolás is, amelyet Ferenc pápa tíz évvel később mondott a budapesti Árpád-házi Szent Erzsébet-templomban: „Testvéreim, arra bátorítalak benneteket, hogy mindig a szeretet nyelvén beszéljete. Szent Erzsébet életének egyik epizódjában az Úr rózsává változtatta azt a kenyeret, amelyet ő a rászorulóknak vitt. Így van ez veletek is: amikor vállalkoztok arra, hogy kenyeret vigyete az éhezőknek, az Úr kivirágoztatja az örömet, és az általuk nyújtott szeretettel illatosítja be életeteket. Testvéreim, kívánom, hogy az Egyházban és a hazátokban mindig hordozzátok a szeretet illatát.”¹⁰

Az apostoli buzdítás utolsó fejezete (259–288) egybegyűjti a megújult missziós lendület lelki indítékait: a Krisztussal való személyes találkozás, annak lelki íze, hogy Isten népe vagyunk, a Feltámadott Lelkének titokzatos működése, a közbenjárás fontossága. Mária úgy kerül bemutatásra, mint az új evangelizáció csillaga, aki az Úr igazi ajándéka népe számára. Ferenc pápának Mária mindig is hivatkozási pont volt ahhoz, hogy a keresztény örömről beszéljen, mert Őbenne az evangélium meglepetése egyesül az örömmel. Ahogy Ferenc pápa tíz évvel később a budapesti Kossuth téren mondott szentmise végén imádkozott: „Forduljunk most a Szűzanyához. Őrá bízok minden magyart, a Magyarok Nagyszonyára, akit királynőként és patrónaként hívtok segítségül. És innen, e nagyszerű városból és e nemes országból az ő szívére szeretném bízni az európai kontinens hitét és jövőjét, amelyre ezekben a napokban sokat gondoltam, különösképpen a béke ügyét... Reád tekintünk, Istennek Szent Anyja: Jézus feltámadása után te kísérted a keresztény közösség első lépéseit, az imádságban egységessé és állhatatossá téve őket (vö. ApCsel 1,14). Reád bízunk ezt az egyházat és ezt az országot. Te, aki Fiad feltámadásának örvendeztél, töltsd el szívünket az ő örömeivel. Kedves testvéreim, azt kívánom nektek, hogy Krisztus örömét terjesszétek.”¹¹

A dokumentum, a maga egészében azt a meggyőződést közvetíti, mely megfelel az egykori Bergoglio bíboros kijelentésének: „Népünk gyengeségét az evangéliumi örömhöz kell vezetnünk, amely az erőnk forrása.”¹²

⁹ Ferenc pápa homíliája a Kossuth Lajos téri szentmisén (Budapest, 2023. április 30., vasárnap). Magyar Katolikus Püspöki konferencia 24–26.

¹⁰ Ferenc pápa beszéde a szegényekkel és menekültekkel való találkozón 2023. április 29. szombat délelőtt. Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 14–17.

¹¹ Ferenc pápa beszéde a szentmise végén 2023. április 30. vasárnap délelőtt. Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 26–27.

¹² Bergoglio, *È l'amore* 232.

3. Az Evangélii gaudium missziós álma

Az Egyháznak pontosan azért, hogy népünk gyengeségét az evangélium öröme felé vezesse, nem szabad elveszítene a közvetlen kapcsolatot a néppel, nem szabad előre kiválasztania a címzetteket, hanem „kapcsolatban kell maradnia a családokkal és a nép életével”, és nem szabad „a kiválasztottak csoportjává válnia, akik csak magukra figyelnek” (28). A pápa többször és különböző kontextusokban hangsúlyozta, hogy az Egyház nem kis kiválasztott embercsoportoknak, szellemi vagy kulturális *elitek* közösségeiért lélegzik, akik „csak a saját köldöküket nézegetik”. Ferenc pápa a szamaritánus egyház, az utca, az útkereszteződés és a határok képét festi le, a kis kápolnaként felfogott egyház ellentétét, amely csak egy szűk csoportot képes befogadni.

Ferenc pápa tehát ennek a „kifelé lépő Egyháznak” (20) a „felszabadító és megújító erejéről beszél” (24). „Az Egyháznak el kell fogadnia a szó e felfoghatatlan szabadságát, mely a maga módján, különféle formákban hatékony, annyira, hogy gyakran felülmúlja előrelátásunkat és széttöri sémainkat” (22). Ferenc pápa beszédében egy egyházon belüli dialektikus feszültség érezhető egyfelől az intézmény, másfelől a lelkület között. Ezt a részt a pápa a továbbiakban vizsgálja, ahol úgy beszél az egyházzal, mint „egy zarándok és evangelizáló népről, mely mindig felülmúl minden, mégoly szükséges intézményes megnyilvánulást” (111). Lélek és intézmény: az egyik sohasem tagadja a másikat, de az előbbinek hatékonyan és élesen kell éltetnie az utóbbit, hogy ellensúlyozza az „egyház magába fordulását” (27), ahogyan II. János Pál meghatározta, és amely mindig nagy kísértés marad.¹³ Így ír Ferenc pápa: „Nem akarok olyan Egyházat, amely középpont akar lenni, és úgy végzi, hogy belebonyolódik a rögeszmék és procedúrák szövevényébe” (49). A missziós választás, amely Ferenc pápa igazi „álma” (27), „képes átformálni mindent, hogy a szokások, stílusok, időbeosztások, nyelvezetek és minden egyházi struktúra inkább a mai világ evangelizálására alkalmas csatornává váljon, mintsem az önfenntartás eszköze legyen” (27). Ez „helyzetfelmérő, tisztulási és reformfolyamatot” (30) indít el, amely felhagy „a »mindig is így csinálták« kényelmes lelkipásztori elvvel” (33). Ennek a folyamatnak a gyökere a II. Vatikáni Zsinatban keresendő, amely „az egyházi megtérést úgy mutatta be, mint nyitottságot az állandó megújulásra a Jézus Krisztus iránti hűség által” (26).

Egy különösen tömény bekezdésben Ferenc pápa magát a pápaságot is bevonja ebbe a folyamatba, és a *Lumen gentium* dogmatikai konstitúcióból merít ösztönzést, valamint az *Ut unum sint* enciklikából és az *Apostolos suos* motu proprióból, mely utóbbit II. János Pál írta: „Mivel arra kaptam meghívást, hogy meg is éljem azt, amit másoktól kérek, a pápaság megtérésére is gondolnom kell. Róma püspökeként rám vár a feladat, hogy nyitott maradjak minden – szolgálatom végzésére irányuló – javaslatra, amely által hűségesebbé lesz ahhoz az értelemhez, melyet Jézus Krisztus akart adni e szolgálatnak, valamint az evangelizáció aktuális szükségleteihez. II. János Pál pápa ahhoz kért segítséget, hogy megtalálja »a primátus gyakorlásának azt a formáját, amely semmiképpen nem tagadja meg küldetésének lényegét, de nyitott az új helyzetre«. Keveset haladtunk előre ezen a téren. A pápaságnak és az egyetemes Egyház központi struktúráinak is meg kell haladniuk a lelkipásztori megtérésre hívó felszólítást.” (32)

4. Az Evangélii gaudium négy alapelve

Az apostoli buzdításban megtalálhatjuk Ferenc pápa gondolatának négy pillérét: az idő a tér fölött áll, az egység legyőzi a konfliktust, a valóság fontosabb az eszménél, az egész több, mint a rész (220–221). Ez a négy alapelv, amelyek külön tanulmányt igényelnek, „főként a társas együttélést és egy nép építését irányítják, amelyben a különbségek egy közös terv alapján olvadnak harmóniába” (221). Mit jelent ez? Mit akar ezzel mondani Ferenc pápa?

¹³ II. János Pál pápa, *Ecclesia in Oceania*.

Az első alapelvvel az időigényes folyamatok jelentőségét kívánja megerősíteni. Az Egyház arra hivatott, hogy folyamatokat kezdeményezzen ahelyett, hogy hatalmi tereket foglalna el. Ez nagyon fontos kritérium, amely sokat elmond a pápa reformokhoz való hozzáállásáról. Jól megnyilvánul a búzáról és a konkolyról szóló példabeszédben (225).

A második elv alatt azt érti, hogy a polgároknak el kell fogadniuk a konfliktusokat, vállalniuk kell azokat anélkül, hogy mosnák kezeiket, de nem szabad bennük csapdába esniük: egy új folyamat összekötő láncszemeivé formálni azokat, elfogadni a különbözőségeket, és ezekkel együtt lehetővé tenni a közösségalkotást.

A harmadik alapelvvel Ferenc pápa azt mondja, hogy a valóság egyszerűen „van”, míg az eszme egy kidolgozás eredménye, amely, ha rá akarja magát erőltetni a valóságra, megkockáztatja, hogy angyaliasított tisztaság-elvűvé válik, elszakad a valóságtól, sőt fennáll a veszély, hogy viszonylagos totalitarizmussá alakuljon. A pápa számára a valóság mindig magasabb rendű, mint az eszme. A politikában olykor olyan javaslatokat fogalmaznak meg, amelyek logikusak és világosak, talán csábítóak, de nem ragaszkodnak a valósághoz, ezért érthetetlenek az emberek számára. A megtestesülés (1Jn 4,2) ennek az elvnek az irányadó kritériuma. Évekkel ezelőtt egy, a New York-i *Union Theological Seminary*n tanító teológus, aki a protestáns Episzkopális Egyházhoz tartozik, megalakította a „csüngő keresztény” kifejezést, vagyis annak a hívőnek a képét, aki nem fogta fel az isteni Ige megtestesülésének központi tényét.

Végül a negyedik elv kimondja, hogy ki kell tágítanunk a tekintetünket, látóterünket, hogy mindig felismerjük a nagyobb jót. Ebben az értelemben figyelni kell a globális dimenzióra, hogy ne essünk a lokalizmus hibájába, ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni a helyi adottságokat, amelyeknek köszönhetően „két lábbal állunk a földön” (234). Talán elmondhatjuk, hogy Ferenc pápa meglátása szerint a modell nem a „gömb” (ahol minden pont egyenlő távolságban van a középponttól), hanem a „poliéder”, amely visszatükrözi minden részlegességének az összetetalálkozását, amelyek megőrzik benne eredetiségüket.

E négy alapelv fényében a pápa megerősíti: „Az állammal és a társadalommal folytatott párbeszédben az Egyháznak nincsenek minden részletre kiterjedő megoldásai. Ennek ellenére a különféle társadalmi erőkkal karöltve képviseli azokat a javaslatokat, amelyek jobban megfelelhetnek az emberi személy méltóságának és a közjónak. Eközben mindig világosan előtárja az emberi lét alapvető értékeit, hogy átadjon olyan igazságokat, amelyeket át lehet ültetni a politikai cselekvésbe” (241).

Az apostoli buzdítás szövegében ezek az elvek alapozzák meg az ökumenikus párbeszédet (244–246), a zsidósággal folytatott kapcsolatot (247–249), a vallások közötti párbeszédet (250–254) és a társadalmi párbeszédet a vallásszabadság szövegkörnyezetében (255–258).

5. Pápaság az Evangelii gaudium idején

Ferenc pápa pontifikátusát az evangelizáció iránti szenvedély és az Egyház missziósabbá tételének folyamatos reformja jellemezte. Hogyan éltük ezt a meglátást a tíz év folyamán? Ebben az elmúlt évtizedben az idő két különböző dimenziót öltött: a progresszív, folyamatokat elindító dimenzió, és a körkörös dimenzió, amikor megyünk, hogy találkozzunk a másik emberrel, és úgy térünk vissza, hogy gazdagodtunk gondolatainkban és szívünkben.

„Az idő a tér fölött áll” (222): Ferenc pápa ebben a kijelentésében foglalja össze a pápaságának kezdete óta eltelt tíz évet. „A tér megmerevíti a folyamatokat, az idő ellenben a jövő felé lendíti, és arra késztet, hogy reménnyel járjunk az úton.”¹⁴

Tehát az időnek ez a fajta felfogása kulcsfontosságúvá válik a jelenlegi pápaság megértéséhez, amely két irányban bontakozik ki: az egyik progresszív, a másik körkörös irány. Az első lehetővé teszi, hogy „folyamatokat indítsunk el”; a második viszont a találkozás és a testvériség dimenziója.

¹⁴ Ferenc pápa, *Lumen fidei* 57.

A progresszív dimenzióban mindenekelőtt jelen van a *Praedicate evangelium* apostoli konstitúció, mely 2022-ben lett kihirdetve és missziósabb jellegűvé teszi a Kúria struktúráját. A bevezetett újdonságok között szerepel a Szeretetszolgálati Dikasztérium és az új Evangelizációs Dikasztérium létrehozása, amelynek élén közvetlenül a pápa áll. A dokumentum hangsúlyt fektet a világi férfiak és nők bevonására is a Római Kúrián belül, és véglegesíti a Ferenc pápa által egy évtized alatt végrehajtott számos reformot a gazdasági és pénzügyi szférában, köztük a vatikáni Gazdasági Titkárság 2015-ös alapítását.

A Ferenc pápa által kezdeményezett folyamatok az ökumenizmust, a vallásközi párbeszédet és a szinodalitást is érintik. 2015-ben létrejött a Teremtésvédelmi ima világnapja, amelyet minden év szeptember 1-jén az ortodox testvéreinkkel együtt ünneplünk, hogy a keresztényeket „ökológiai megtérésre” buzdítsuk. Ezt a felhívást a pápa második enciklikájában, a *Laudato si'*-ben is megismételte a közös otthon gondozásáról. A dokumentum vezérmotívuma¹⁵ az „irányváltásra” való buzdítás, hogy az emberiség felelősséget vállaljon a „közös otthon gondozása” iránti elkötelezettségéért. Ez a kötelességvállalás magában foglalja a nyomor felszámolását, a szegényekről való gondoskodást és a bolygó erőforrásaihoz való méltányos hozzáférést mindenki számára.

2016. február 12-én Ferenc pápa Kubában találkozott Kirill moszkvai és egész Oroszország pátriárkájával, akivel közös nyilatkozatot írtak alá a „szeretet ökumenizmusának”, azaz a keresztények közös elköteleződésének gyakorlatba ültetéséről egy testvéribb emberiség építése érdekében.¹⁶ Ez az odaadás drámai aktualitással bírt, amikor 2022. március 16-án, az ukrajnai háború közepette Ferenc pápa és Kirill pátriárka videokonferencia-beszélgetést folytatott, melyben megerősítették közös odaadásukat a „tűz megállítása” mellett, a „tárgyalási folyamatra” összpontosítva. Közel két évvel később fülsiketítően visszhangoztak a pápa Budapesten, a *Karmelita kolostorban* felhangzó szavai: „Korunk történelmi időszakában számtalan veszély leselkedik ránk, de felteszem a kérdést – gondolva a meggyötört Ukrajnára is –: vajon hol vannak a békét szolgáló kreatív erőfeszítések?”¹⁷

Felejthetetlen volt a pápa tavaly januári és februári ökumenikus zarándoklata is Dél-Szudánba a békéért Justin Welby canterburyi érsekkel és Iain Greenshields-cel, a skót egyház közgyűlésének moderátorával együtt.¹⁸

A vallásközi párbeszéd tekintetében mérföldkőnek számít „Az emberi testvériség a világbéke és a békés együttélés érdekében” c. dokumentum, amelyet 2019. február 4-én írt alá a pápa és Al-Azhar főimámja, Ahmad Al-Tayyeb Abu Dhabiban.¹⁹ A nyilatkozat valóban történelmi horderejű a kereszténység és az iszlám közötti kapcsolatokban, mivel a vallások közötti párbeszédre buzdít, és egyértelműen elítéli a terrorizmust és az erőszakot.

A szinodalitás tekintetében Ferenc pápa fontos változást hajtott végre: meghirdette a püspöki szinódus 16. rendes közgyűlését, amelynek első szakasza idén októberben lett megrendezve, a második részre pedig majd 2024-ben kerül sor. Az „egy szinodális egyházért: közösség, részvétel és küldetés” téma egy hároméves utat vázol fel, amely egymás meghallgatásából, megkülönböztetésből, konzultációból áll, és három szakaszra oszlik: az egyházmegyei, a kontinentális, és az egyetemes szintre.²⁰

¹⁵ Ferenc pápa, *Laudato si'* 163.

¹⁶ Lásd <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-es-kirill-patriarka-tortenelmi-talalkozoja-kubaban-67590>

¹⁷ Ferenc pápa beszéde az állami és diplomáciai testületek képviselői előtt 2023. április 28. péntek délelőtt. Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1–6.

¹⁸ Lásd <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2023-02/ferenc-papa-del-szudan-okumenikus-zarandoklat-anglikan-skot.html>

¹⁹ Lásd <https://www.magyarKurir.hu/hirek/exkluziv-az-emberi-testverisegrol-szolo-abu-dzabiban-alairt-tortenelmi-jelentosegu-dokumentum>

²⁰ Lásd <https://www.synod.va/>, illetve <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2023-10/szinodus-megkezdodott-oktober-4-meghallgatas-megertes-magyarok.html>

Ferenc pápa progresszív kilátásai között szerepel a visszaélések elleni küzdelem is a kiskorúak védelméről szóló csúcstalálkozóval, amely 2019 februárjában került megrendezésre a Vatikánban. A találkozó egyértelmű kifejezése az egyház hajlandóságának, hogy az igazság és az átláthatóság jegyében cselekedjen. A találkozó eredményeként született a *Vos estis lux mundi* kezdetű motu proprio, amely új eljárásokat teremt a zaklatás és az erőszak bejelentésére, a püspökök és vallási előjárók felelősségteljes hozzáállásának biztosítására.

A pápa „körkörös ideje” magában foglalja a béke iránti szüntelen odaadást is. Ennek csodálatra méltó példája a *Fratelli tutti* kezdetű enciklika. A 2020. október 4-én közzétett enciklika a testvériségről és a társadalmi barátságról szól, és határozottan nemet mond a háborúra. Két évvel később, amikor kirobbant az ukrajnai konfliktus, „a szolidaritás és együttműködés globális etikájából”²¹ kiinduló „valódi és tartós béke” megteremtése prófétainak tűnt világunkban, amely egyre inkább „egy harmadik világháborút él át darabokban”.²²

A Ferenc pápa által előmozdított „békediplomácia” további példái a 2014. június 8-án a Vatikáni Kertekben, az izraeli elnökkel, Shimon Pereszellel és a palesztin elnökkel, Mahmúd Abbásszal közösen tartott, a szentföldi békéért szóló ima és felhívás, valamint az Egyesült Államok és Kuba közötti diplomáciai kapcsolatok felvétele ugyanezen év december 17-én. Történelmi esemény volt ez, amelynek kapcsán maga Ferenc pápa hónapokon át leveleket küldött a két ország államfőjének, Barack Obamának és Raül Castrónak, és arra buzdította őket, hogy „kezdjenek egy új időszakot”.

Ezenkívül ebben az utóbbi időben, amelyet az ukrajnai és a gázai konfliktus jellemez, a pápa első személyben kötelezte el magát a békéért. Számos felhívást is intézett a fegyverek elhallgattatása érdekében.

6. Az Egyház az Evangelii gaudium idején

„Az idő a tér fölött áll” (222.): ez a kijelentés nem korlátozódik csak Ferenc pápa pápaságára, hanem kiterjed az egész Egyházra – annak minden velejárójával együtt. Engedjék meg, hogy megfontolásomat néhány kérdéssel zárjam, és arra hívjam Önöket, hogy mélyüljünk el Ferenc pápának az Egyház missziós jellegéről és az evangélium örömről szóló tanításában, valamint fedezzük fel a progresszív és a körkörös dimenziókat közösségeinkben és lelkipásztori szolgálatunkban.”²³

Ha az evangelizáló közösségek tudják, hogy az Úr tette meg az első lépést az evangelizációs folyamatban, akkor mi, mint plébániai közösség, hogyan tudjuk tanúsítani, hogy hisszük, az Úr volt a kezdeményező, és elsőként szeretett minket? Vajon irgalmasságot gyakorló közösség vagyunk? Hogyan fejezzük ezt ki?

Ha az evangelizáló közösség szolidáris közösség, amely cselekvésre törekszik, és türelmesen válaszol az emberek valós szükségleteire, akkor hogyan veszünk részt az emberek életében? Hogyan karoljuk fel igazán plébániánk tagjainak szenvedését? Hogyan támogatjuk plébániánk bevándorló tagjait? Vagy azokat, akik különböznek tőlünk? Akik nehézségekkel küzdenek? Hogyan vagyunk türelmesek a magányos, dühöngő, problémás, nehéz természetű emberekkel?

Ha egy evangelizáló közösség gyümölcsöt terem, hol van a konkoly a mi közösségi életünkben? Hogyan nézzünk ezekkel szembe? Melyek az új élet gyümölcsei a plébániánknak vagy a közösségeinknek?

Ha egy evangelizáló közösséget mély öröm és ujjongás jellemez, vajon egy kívülálló a mi közösségünket is örömtelinek tartaná-e?

²¹ Ferenc pápa, *Fratelli tutti* 127.

²² Vö. egyebek között, Őszentsége Ferenc pápa beszéde a Pápai Tudományos Akadémia plenáris ülésén, Kelemen-terem (2022. szeptember 10.): <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2022-09/ferenc-papa-tudomanyos-akademia-ima-mariahoz-a-bekeert.html>

²³ A következő hét kérdéshez az *Evangelii gaudium* 24, 28 és 33. cikkelyei adtak ihletet.

Ha egy evangelizáló közösséget a rugalmasság és a tagjaival való folytonos kapcsolat jellemez, akkor hogyan tudjuk megvizsgálni és egyensúlyban tartani, hogy plébániánk, közösségünk arra törekszik-e, hogy folyamatosan befogadjon mindenkit?

Ha egy evangelizáló közösség olyan Lélekkel teli környezetet ápol, ahol a tagokat evangelizálókra alakítjuk, akkor milyen lépésekre van szükség ahhoz, hogy az emberek önelégült személyekből és vallásfogyasztókból aktív tanítványokká váljanak? Közösségeink most „karbantartó” vagy „missziós” üzemmódban vannak-e? Milyen lépéseket tehetnénk, hogy a karbantartó üzemmódból átlépjünk a misszióba?

Ha egy evangelizáló közösség bátor és kreatív abban, hogy megvizsgálja, hogyan működik és viselkedik, akkor érezhető-e bennünk a „mindig is így csináltuk” mentalitás? Bátran és kreatívan járunk-e el az evangelizáció céljainak, struktúráinak, stílusának és módszereinek újragondolásában? Melyik az a három bátor és kreatív lépés, amit megtehetnénk?

Befejezés

Beszédemet Ferenc pápa idézetével kezdtem, és a zárszavakat is neki szeretném meghagyni:

„Az evangelizáláshoz az első motiváció Jézus szeretete, amelyet megkaptunk, a tapasztalat, hogy ő üdvözített minket, arra készítet, hogy egyre jobban szeressük őt. De miféle szeretet az, amely nem érzi szükségét annak, hogy beszéljen a szeretett személyről, hogy bemutassa, hogy megismertesse?” (264)

„Jézus egész élete, ahogyan a szegényekkel bánik, gesztusai, következetessége, mindennapos és egyszerű nagylelkűsége, végül teljes odaadása, mindez értékes és a mi személyes életünkhöz szól. Valahányszor visszatérünk hozzá, hogy felfedezzük, meggyőző arról, hogy ez az, amire másoknak is szüksége van, még akkor is, ha nem ismerik be: »Én azt hirdetem nektek, akit ti ismeretlenül tiszteltetek« (ApCsel 17,23). Néha elveszítjük a misszióért való lelkesedésünket, mert megfélemedezünk arról, hogy az evangélium a *személyek legmélyebb vágyainak felel* meg, hiszen valamennyien arra vagyunk teremtvé, amit az evangélium kínál: a Jézussal való barátságra és a testvéri szeretetre.” (265)

„Az evangelizációban való lelkesedés ezen meggyőződésen alapszik. Rendelkezésünkre áll az élet és a szeretet kincstára, amely nem csaphat be, az üzenet, amely nem manipulálhat, és nem csalhat meg. Olyan válasz, amely leszáll az ember mélyére, és képes támaszt nyújtani neki, képes felemelni őt. Ama igazság ez, amely nem válik divatjammá, mert be tud hatolni oda, ahová semmi más nem képes. Végtelen szomorúságunkat csak a végtelen szeretet gyógyítja meg.” (265)

„E meggyőződést mindazonáltal azzal a szüntelenül megújuló személyes tapasztalattal is támogatjuk, hogy megízleljük az ő barátságát és üzenetét. Lehetetlen kitarítani a lelkes evangelizációban, ha saját, személyes tapasztalataink alapján nem vagyunk meggyőződve arról, hogy nem mindegy, ismerjük-e Jézust vagy sem; nem ugyanaz vele együtt járni az utat, vagy tapogatózva botorkálni; nem ugyanaz az ő szavának meghallgatása vagy mellőzése; nem mindegy, tudjuk-e őt szemlélni, imádni, megpihenni benne, vagy sem. Nem ugyanaz, ha az ő evangéliumával szeretnénk felépíteni a világot, vagy csak a saját eszünkre támaszkodva. Jól tudjuk, hogy a Jézussal megélt élet sokkal gazdagabbá válik, s hogy vele könnyebb megtalálni minden dolog értelmét. Ezért evangelizálunk. Az igazi misszionárius, aki soha nem felejt, hogy tanítvány is,

tudja, hogy Jézus vele együtt jár, vele együtt beszél, vele együtt lélegzik, vele együtt dolgozik. A missziós feladat közben érzi maga mellett az élő Jézust. Ha valaki nem fedezi fel, hogy Jézus jelen van a missziós vállalkozás szívében, hamarosan elveszíti a lelkesedését, és bizonytalanná válik abban, amit továbbad, hiányzik belőle az erő és a szenvedély. És egy olyan személy, aki nem meggyőződéses, lelkes, biztos, szerelmes, nem győz meg senkit.” (266)

„A misszió Jézus szenvedélyes szeretete, egyben népe szenvedélyes szeretete is.” (268)

„Ily módon – miközben szeretnénk meggyújtani a tüzet a világ szívében – megtapasztaljuk az Istenben hívő nép életében való osztozás missziós örömét.” (271)

Irodalomjegyzék

- Bergoglio, J. M. (2013). *Aprite la mente al vostro cuore*. Rizzoli.
- Bergoglio, J. M. (2013). *È l'amore che apre gli occhi*. Rizzoli.
- Bergoglio, J. M. (2013). *In lui solo la speranza. Esercizi spirituali ai vescovi spagnoli (15-22 gennaio 2006)*. Jaca Book.
- Ferenc pápa. (2013). *Lumen fidei*. Szent István Társulat.
- Ferenc pápa. (2014). *Evangelii gaudium*. Szent István Társulat.
- Ferenc pápa. (2015). *Laudato si'*. Szent István Társulat.
- Ferenc pápa. (2019). Vos estis lux mundi. *Acta Apostolicae Sedis*, 111(6), 823–832.
<https://katolikus.hu/dokumentumtar/vos-estis-lux-mundi>
- Ferenc pápa. (2021). *Fratelli tutti*. Szent István Társulat.
- II. János Pál pápa. (2002). Ecclesia in Oceania. *Acta Apostolicae Sedis*, 94, 361–428.
https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20011122_ecclesia-in-oceania.html
- Magyar Katolikus Püspöki Konferencia. (2023). *Őszentsége Ferenc pápa magyarországi apostoli látogatásán elmondott beszédei*. Magyar Kurír.
- V Conferencia General Del Episcopado Latinoamericano Y Del Caribe. (2007). *Documento Conclusivo*. Centro de Publicaciones del CELAM.
- VI. Pál pápa. (1975). Gaudete in Domino. *Acta Apostolicae Sedis*, 67, 289–322.
https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19750509_gaudete-in-domino.html
- VI. Pál pápa. (2012). *Evangelii nuntiandi*. Szent István Társulat.
- XXIII. János pápa. (1962). Gaudet Mater Ecclesia. *Acta Apostolicae Sedis*, 54, 786–796.
https://www.vatican.va/content/john-xxiii/la/speeches/1962/documents/hf_j-xxiii_spe_19621011_opening-council.html